

TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	138404
Tas. No:	266 TÜR.M

Tartışmalı İlmî Toplantı

17-18 Nisan 2004

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN

Yrd. Doç. Dr. Kürşad DEMİRCİ	*	Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Doç. Dr. A. Hikmet EROĞLU	*	Mustafa Numan MALKOÇ
Yrd. Doç. Dr. Fuat AYDIN	*	Prof. Dr. Mustafa ERDEM
Prof. Dr. Baki ADAM	*	Prof. Dr. Mustafa ÖZ
Doç. Dr. Ali İhsan YİTİK	*	Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ
Doç. Dr. Ali KÖSE	*	Prof. Dr. Hayati HÖKELEKLİ

İstanbul 2004

Ensar Neşriyat
Ticaret Anonim Şirketi

© Tebliğlerin muhteva ve dil bakımından sorumlulukları tebliğ sahibine,
telif hakları İSAV'a, eserin hertürlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir.

ISBN: 975-6794-33-X

İSLAMİ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 43

Kitabın Adı:
Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri

Editör:
Prof. Dr. Ömer Faruk Harman

Yayına Hazırlayanlar:
Dr. İsmail Kurt - Seyit Ali Tüz

Son Okuma:
Dr. Murat Sülün

Kapak Tasarımı:
NÜANS Ajans

Baskı-Cilt:
Karmat Matbaası

1. Basım:
Ocak 2005

İsteme Adresi
Ensar Neşriyat
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye/İstanbul
Tel: (0212) 513 43 41 - 513 03 09
Faks: (0212) 522 46 02
www.ensarnewsriyat.com

GENEL OLARAK MİSYONERLİK

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN
M. Ü. İlahiyat Fakültesi

Herhangi bir inancı, bu inancı benimsemeyenler arasında yayma faaliyeti olarak da tanımlanan Misyonerlik olgusunu ele alırken, bu kavramın tanımının yapılması ve temel niteliklerinin ortaya konması, dinlerin Misyonerlik faaliyetleri açısından durum ve konumlarının tesbiti hususlarının yanında Misyonerlik olgusunun diyalog, tebliğ, din ve vicdan özgürlüğü bağlamında da irdelenmesi gerekmektedir.

Biz bu tebliğde öncelikle Misyonerlik kavramının tanımını yapıp dinlerin Misyonerlik yönünden durumlarını ele aldıktan ve Misyonerlik olgusunu Hıristiyanlık örneğinde kısaca değerlendirdikten sonra Misyonerliğin tebliğ ile benzerlik ve farklılığını, din ve vicdan özgürlüğü açısından Misyonerlik faaliyetlerinin durumunu, diyalog ile Misyonerliğin ilişkisini incelemeye çalışacağız.

A- KELİME VE TANIM

Çeşitli dinlerin kendi mesajlarını başkalarına yayma gayeleri olmakla beraber Misyoner ve Misyonerlik kavramları genellikle Hıristiyanlık için kullanılmakta veya Misyonerlik denilince Hıristiyanlık anlaşılmaktadır. Çünkü Latince kökenli kelime ilk defa Hıristiyanlar tarafından bu anlamda kullanılmıştır¹.

Misyon (Mission), “göndermek” anlamındaki Latince mittere kökünden türeyen, “gönderme fiili” anlamındaki Latince “missio” kelimesinden gelmekte ve birine, tamamlaması için verilen görevi ifade etmektedir. Dinî anlamda bir mümine, bir şeyi ifa etmesi için verilen ilahî emir demektir. Kelimenin yaygın anlamı ise, bir dini yayma görevi, bu iş için yapılan konuşma ve fiiller yani dinî propagandadır.

¹ A-Marcel Henry, “Mission”, Dictionnaires des Religions, Paris 1993. II/1332.

Misyon kelimesi diğer taraftan belli bir görevle vazifelendirilen insan topluluğu ve din propagandası yapmakla görevli din adamları teşkilatı anlamına da gelmekte, bu işi yapana Misyoner, yapılan işe de Misyonerlik denilmektedir².

Misyonerlik uzun süre emperyalizmin bir aracı olarak kullanıldığından günümüzde kötü çağrışımı hatırlatmaması açısından İncil'i yayma anlamında evangelisation veya christinization, conversion, proselytisme, witness ve proclamation gibi başka kavramlar kullanılmakta, İslâmî terminolojide ise İslâmî gerçekleri başkalarına duyurma ve İslâmî gerçeklerden haberdar etme anlamında tebliğ terimi yer almaktadır.

B- MİSYONERLİK VE DİNLER

Dinleri Misyoner olan ve olmayan şeklinde tasnif etmek mümkündür. Misyoner olmayan dinlere millî, diğerlerine evrensel dinler de denilmektedir. Belli bir ırk veya millete ait ve sadece onlarla sınırlı olmayan, mesajı bütün insanlığa yönelik olup herkese hitap eden ve herkesi kendi inancına davet etmek isteyen dinlere Misyoner veya evrensel dinler denilmektedir. Dinler Tarihi terminolojisinde Budizm, Hıristiyanlık ve İslâm evrensel dinleri teşkil etmektedir.

Millî dinler genellikle kurucusundan söz edilmeyen, sadece bir millete mahsus olan geleneksel yapıdaki dinlerdir (Eski Mısır, Yunan, Roma dinleri gibi). Ancak bazen millî dinden bir dünya dini çıkabilir. Meselâ, sadece Yahudilere mahsus bir dinden Hıristiyanlık, Hindistan'ın millî dinî yapısından Budizm doğmuştur³.

Dünyada mevcut dinlerden bazıları yayılma gayesi gütmemektedir. Bunların başında sır dinleri diye adlandırılan dinler gelmektedir. Bu dinler özel giriş merasimleri bulunan ve öğretileri sadece belli bir gruba hasredilmiş olan inanç ve uygulamalardır. Diğer taraftan bazı dinler de sadece belli bir kabile veya millete aittir ve yayılma arzuları yoktur. İlkel kabile dinleri ile çeşitli millî dinler bu gruptadır.

Her şey'samsaranın bir parçası olduğu için Hinduizmde de Misyonerlik yoktur; ancak, inancı yayma faaliyetleri Hinduizm tarihinde yaygın olmasa da görülmektedir⁴.

² Petit Robert, mission md.

³ G. Tümer, "Din", DİA, IX, 318.

⁴ M. Delahoutre, "Mission dans l'hindouisme", Dictionnaire des Religions, II, 1335.

Yahudilik gibi evrensel çerçevede iken belli bir ırkla sınırlandırılan veya yayılma arzusu çok az olan dinler de vardır⁵. Burada şunu da ilave etmek gerekir ki, Yahudilikte dinin başka insanlara tebliği veya başka din mensuplarının Yahudiliğe kabulü konusunda farklı görüşler vardır. M. Ö. I. yüzyıl bilgilerinden Şammaı, prozelitizme karşı çıkarırken, Hillel taraftar görünmektedir ve Yahudi tarihinde prozelitizm vakaları Hıristiyanlığa takaddüm eden asırlarda oldukça yaygın bir şekilde vuku bulmuştur⁶.

Bazı dinler de vardır ki bunlar yayılmak, çoğalmak isterler. Kurtuluşun, doğru inanç ve uygulamanın, insanı kurtaracak kural ve reçetelerin sadece kendilerinde olduğunu ileri süren bu dinler bütün insanlığa hitap etmektedirler ki, bunlara da evrensel dinler denilmektedir.

Budizm, başlangıçtan itibaren Misyoner bir dindir. Buda aydınlandıktan sonra Dharma'yı yaymaya başlamış ve yaklaşık kırk beş yıl gezgin bir Misyoner hayatı sürmüş, müritlerini "Yola koyulunuz ve insanların mutluluğu, iyiliği için gidiniz..." diyerek gerçekleri duyurmaya göndermiştir⁷.

Maniheizm de Misyoner bir dindir. Mani'nin, dinini yaymak için Misyonerlik gezileri yaptığı bilinmektedir⁸.

İslâm'a göre Allah tarafından gönderilen elçiler, belirli bir topluluğa gönderilmiş olmalarına rağmen onların davetlerinde umumîlik vardır ve davetleri, ırk temeline dayalı olarak sadece gönderildikleri topluluklara yönelik değildir. Elçiler insanların Allah'ı bilmelerini, hak yolda yürümelerini ve saadeti elde etmelerini gaye edinmişler ve ulaşabildikleri topluluklara tebliğ görevini ifa etmişlerdir. Ancak İslâm, son din olarak bütün insanlığa hitap etmekte ve bütün insanları öze dönerek ilahî hakikati tanımaya davet etmektedir.

Bütün bu dinlere, onların evrensel mesaj ve yayılma gayretlerine rağmen Misyonerlik denilince akla Hıristiyanlık gelmektedir. Çünkü misyon ve Misyonerlik kavramlarını, Hıristiyanlığı herkese tebliğ edip onları Hıristiyanlaştırma anlamında kullanan Hıristiyan Kilisesi olmuştur ve evrensel dinler arasında bu işi en organize ve sistemli bir şekilde yapan da Hıristiyanlıktır.

⁵ G. Tümer, A. Küçük., Dinler Tarihi, Ankara 2002, s. 414-415.

⁶ E. Cothenet, "Proselytes", Dictionnaire des Religions, Paris 1993, II, 1622-1623.

⁷ P. Massein, "Missions Bouddhiques", Dictionnaires des Religions, II, 1337.

⁸ J. Ries, "Manicheisme", Dictionnaire des Religions, II, 1237-1240.

C- HİRİSTİYAN GELENEĞİNDE MİSYONERLİK

Misyonerlik, Hıristiyanlığın ve Kilisenin en temel görevidir ve her Hıristiyan temelde Misyonerdir.

Kutsal kitapta misyon kelimesi Tanrı tarafından bir kişinin, Tanrının iradesini diğer insanlara tebliğ etmek üzere gönderilmesi anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla Oğul ve kutsal Ruh gibi ilahî şahsiyetlerin, meleklerin, Mesih'in ve Kilisenin misyonu söz konusudur.

Kilise terminolojisinde iki tür misyon vardır:

a. İlahî misyon: Baba Tanrı'nın Oğul ve Kutsal Ruh'u göndermesidir.

b. İsevî misyon: Temelini İsa Mesih'in sözlerinden alan Hıristiyanlığı yayma faaliyetidir.

Misyonerlik denilince genelde bu ikinci tür yani Kilisenin veya çeşitli Hıristiyan teşkilatların Hıristiyanlığı yayma faaliyetleri anlaşılmaktadır ve bu, kaynağını kutsal kitaptan ve teslis inancından almaktadır. Kutsal Kitaba göre Baba, insanlığın kurtuluşu için oğlunu, oğul da seçtiği havarilerini göndermiştir. Bu vazife havarilerden de Mesih adına ve onun otoritesiyle görev yapan kiliseye geçmiştir⁹.

Misyon kavramı genel anlamda "Eğer gönderilmezlerse nasıl vazedecekler"¹⁰ ifadesine uygun olarak vaazetme yetkisiyle bir kimseyi göndermek demektir. Özel anlamda ise Hıristiyan olmayan bölgelerde Hıristiyanlığı yayma faaliyetidir.

Misyoner (Missionary, Missionnaire) kelimesi ilk defa İman Propagandası Kongregasyonu'nun (de Propaganda Fide-Congregation for the Propagation of the Faith) 1622'de tesisi dolayısıyla ve başlangıçta papazlar ve rahipler için kullanılmıştır. Çünkü XVII. yüzyılda Misyonerlik faaliyetini genellikle onlar yürütmekte idi ve Misyoner terimi İncil'i vazetmek ve Hıristiyan olmayan ülkelerdeki ruhları kurtarmak üzere gönderilen ruhban sınıfı mensubunu ifade ediyordu. XIX. yüzyılda kelime rahibeleri ve bu işle meşgul olan laikleri de kapsadı, ancak, Kilise Hukukunda Misyoner terimi İman Propagandası Kongregasyonunun (Congregation for the Propagation of the Faith) yetki verdiği din adamları için

⁹ R. Hoffman, "Mission", NCE(Nav Catholic Encyclopadic), IX, 904.

¹⁰ Romalılara Mektup 10/15.

kullanılmaktadır¹¹. Zamanla bu terimin alanı öğretmenler, doktorlar, hemşireler, ziraatçılar vs. kapsayacak kadar genişlemiştir¹².

Misyoner kelimesi Hıristiyan geleneğinde “Resmi kilise teşkilatı ya da herhangi bir Hıristiyan cemaat tarafından Hıristiyan mesajını ve dinini yaymak amacıyla özel olarak yetiştirilen ve bu çerçevede özellikle Hıristiyanlık dışı toplumlarda görevlendirilen kişi anlamına gelmektedir. Böyle kişilerin oluşturduğu harekete ise Misyonerlik adı verilmektedir.

Hıristiyanlıktaki Misyonerlik faaliyeti meşruiyetini ve temelini Hz. İsa'nın bu konudaki söz ve emirlerinden almaktadır. Hz. İsa dünyevi hayatında kendi tebliğ faaliyetini İsrail oğullarıyla sınırlı tutmuş ve “İsrail evinin kaybolmuş koyununu bulmaya gönderildiğini” belirtmiş (Matta 15/24) ve havarilerine Samiriyelilerin şehirlerine girmemelerini öğütlemiştir (Matta 10/5-6). Ancak dirildikten sonra semaya uruc etmeden önce bütün milletleri vaftiz etmelerini isteyerek mesajının evrenselliğini ve tebliğin bütün insanlara yönelik olduğunu vurgulamıştır (Matta 28/19).

Kilisenin temel görevi Hıristiyan imanını yaymaktır fakat kilise tarihinin on altı asrında bu iş için misyon tabiri yerine başka terimler kullanılmıştır.

Kilise tarihi boyunca yapılan özellikle de XIII. yüzyılda Fransiskan ve Dominikenlerin faaliyetleriyle yoğunlaşan Misyonerlik çalışmalarına rağmen İncil'i yayma işi otonom bir statü kazanmamıştır. 1493'ten itibaren durum değişmiş ve Misyonerlik, özel ve otonom bir görev olarak Papa Alexandre VI tarafından koyu Katolik krallara verilmiştir. Papalığın uyguladığı Hıristiyanlaştırma projesi dışında ilk Misyonerlik teşkilatı İngiltere'de 1646'da kurulmuştur.

XVIII. yüzyıldan itibaren Misyonerlik kilisenin diğer işlerinden tamamen ayrı bir statü kazanmış ve Vatikan bu faaliyeti, Katolik krallardan alarak sadece kendine tahsis etmiştir.

Reform kiliseleri bidayette böyle bir işle meşgul olmamışken özellikle XVIII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyıldan itibaren çeşitli Misyonerlik teşkilatları kurmuşlardır. Avrupa dışındaki kıtalara yayılmış olan bu Misyonerlik teşkilatları 1921'de Conseil International des Missions

¹¹ Catechisme s. 194.

¹² R. Hoffman, “Missionary”, NCE, IX, 907.

bünyesinde toplanmıştır ki bu kuruluş da 1961'de Conseil oecumenique des Eglises'e dahil olmuştur.

D- MİSYONERLİK VE DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ

Din ve vicdan hürriyeti insan temel hak ve hürriyetlerinin en önemlilerinden biri olup hem ferdî hem de kolektif yönü vardır.

İnsanların dinî ve vicdanî bir kanaate sahip olması hakkı hukuktan değil insanın var oluşundan, düşünme ve inanma yeteneğinden doğduğu için din ve vicdan hürriyeti ile kastedilen şeyin, dinî ve vicdanî kanaate sahip olma değil bu kanaatlerini açığa vurma, onun gereklerine göre ibadet etme, davranma, başkalarına telkinde bulunma gibi dışa ak-seden davranışlar olması gerekir¹³. Dolayısıyla din ve vicdan hürriyeti sadece herhangi bir dini özgürce seçme hakkını değil, o dini yaşama, öğrenme, öğretme, yayma ve tanıtma hakkını da kapsamalıdır. Ancak günümüz dünyasındaki uygulamalara göre inanma hürriyetinin aksine kişinin inancına göre davranması, hayatını düzenleme hürriyeti mutlak değildir; genel ahlaka, kamu düzenine veya kamu yararına aykırı olmama sınırlamasına tabidir¹⁴.

Hiçbir hürriyetin sınırsız olmadığı gerçeğinden hareketle din ve vicdan hürriyetinin de gerek iç gerekse uluslar arası hukukta bazı sınırlamalarının olduğu da bir vaki'dir. Misyonerlik faaliyetleri sadece bir din ve vicdan özgürlüğü meselesi olarak ele alınabilir mi? Tarih boyunca Misyonerlik faaliyetleri sadece bir düşünce ve kanaatin, özellikle de dinî düşünce ve kanaatin kitlelere iletilmesinin aracı olarak kullanılmamış, bunun arkasında o düşünce ve kanaatin doğduğu veya merkezinin bulunduğu ülkelerin siyasi, ekonomik vs. amaçlarının gerçekleştirilmesinin aracı olarak da kullanılmıştır.

1982 Anayasasında din ve vicdan hürriyeti 24. maddede, düşünce ve kanaat hürriyeti 25. maddede, düşünceyi açıklama hürriyeti de 26. maddede düzenlenmiştir. Anayasa herkesin, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğunu belirtmekte ancak 14. madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî ayin ve törenlerin serbest olduğunu bildirmektedir.

¹³ A. Bardakoğlu, "Din ve Vicdan Hürriyeti", DİA, IX, 331.

¹⁴ A. Gündüz, "Din ve Vicdan Hürriyeti", DİA, IX, 328-329.

Madde 24'e göre, "Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir." 14. madde hükümlerine [Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılması: m. 14 f. 1: "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz."] aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî ayin ve törenler serbesttir.

Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne surette olursa olsun, dini veya dinî duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

Madde 25'e göre: Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşüncü ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Madde 26'ya göre: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Diğer taraftan Türk Ceza Kanunu'nun Din Hürriyeti Aleyhine İşlenen Cürümler bölümünde yer alan madde 175'e göre: Dinlerden birine ait dinî işleri veya ibadet ve ayinin yapılmasını men ve ihlal eden kimse, fiilin işlenmesi sırasında cebir, şiddet, tehdit veya hakaret vaki olmuş ise (...) [*ağırlaştırılmış*], Allah'a veya dinlerden veya bu dinlerin peygamberlerinden veya kutsal kitaplarından veya mezheplerinden birine hakaret eden veya bir kimseyi dinî inançlarından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden veya yasaklarından kaçınmasından dolayı kınayan veya tezyif veya tahkir eden veya alaya alan kimse (...) cezalandırılır.

Madde 176'ya göre ise, "Dinlerden birini tahkir maksadı ile bu dinlerce kutsal sayılan mabetleri, mezarları, buna benzer yerleri veya bu yerlerdeki eşyayı yıkan, bozan veya diğer bir suretle zarar veren kimse (...) cezalandırılır.

Anayasa'nın başlangıcında "Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin karşısında korunma göremeyeceği" ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Misyonerlik faaliyetleri eğer devlet sisteminin değiştirilmesine, üniter yapının bozulmasına yönelikse anayasaya aykırı demektir. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti bir ulus devlet ve ulus devletin en temel özelliği ortak kültür, ortak değerler ve bunların korunması olduğuna göre bu değerleri yıpratmak, ortadan kaldırmak, yerine farklı değerler yerleştirmek isteyen faaliyetler anayasaya aykırı olmalıdır. Misyonerlerin, dinî değerlerin yanında millî değerleri de hedef aldıkları, insanları kozmopolitliğe, farklı etnik grupları ayrımcılığa ve bölücülüğe ittikleri ise bilinmektedir.

Kamu düzeninin bozulması, Misyonerlik faaliyetlerinin sınırlandırılması veya yasaklanması için bir başka gerektir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde din hürriyeti 9. maddede düzenlenmiştir ki bu maddeye göre kişinin belli bir inanca sahip olma hürriyeti kutsal sayılmaktadır ve buna kanun müdahalesi, hukuk müdahalesi kabul edilmemektedir. Yine bu düzenlemeye göre özgürce seçilen din ve inancın izhar edilmesi bazı sınırlamalara konu olmaktadır ki bu sınırlamalar bireysel ve kamusal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireysel sınırlama başkalarının inanç özgürlüğünü korumaktır yani bir başkasının inanç özgürlüğünü ihlal edecek şekilde kişi kendi dinini izhar edemez. Kamusal sınırlamalar ise millî güvenlik, asayiş ve güvenliğe ilişkin genel sınırlamalardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde görülmekte olan din hürriyetine ilişkin davaların neredeyse tamamına yakını Yunanistan'la ilgilidir. Yunan Anayasasının 3. maddesi Yunanistan'daki hakim dinin Ortodoks doğu kilisesi olduğunu belirtmekte ve kilisenin iç işleyişi ve Patrikhane ile ilişkilerine dair ayrıntılı düzenlemeler getirmektedir. Anayasadaki dinî hükümlerin yanında Yunan anayasası prozelitizmi (proselytism) yasaklamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre her inanç yayma faaliyeti hukuka aykırı değildir. İstismara yönelik inanç yayma faaliyeti hukuka aykırıdır ve devlet tarafından yasaklanır. Bu tür faaliyetlerin yasaklanmasında hukuka ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılık yoktur. Mahkemeye göre, istismarcı prozelitizm sosyal avantajlar sağlama, sıkıntı içindeki kişilere baskı uygulama, beyin yıkamaya dayalı faaliyetlerdir ki, bunlar din ve vicdan özgürlüğü ile bağdaşmaz.

İnsanın dilediği dini seçmesi, inanması, inancını yaşaması, öğrenmesi ve öğretmesi temel bir hak olmasına karşın kendi inancını empoze etmek için karşı taraftakinin inanç ve imajını çarpıtmak, zaaflarını istismar ederek onlardan istifade etmek yanlıştır. Bir Misyoner kendi inancını yayarken karşısındakinin inancını gerçek dışı iddia ve iftiralarla karalamamalı, kötülememelidir. Bu, insanların kutsal değerlerine saygısızlık demektir ki yasalarca da yasaklanmıştır.

Her insanın mensubu bulunduğu dinî gelenek ve akideyi yaşama hakkına sahip olduğu gibi onu başkalarına ulaştırma ve götüreme hak ve meşruluğuna da sahiptir ancak bu hak ve meşruiyet kendisinin dışındakilere sureti haktan görünüp onları küresel veya mahalli güç ağını elinde tutanlara kul veya köle yapmanın yolunu aralayan kültürsüzleşme ve beraberindeki kültürü giydirmenin (inculturation) bağlantılarını veriyorsa zulüm ve haksızlığa dönüşür¹⁵.

E- MİSYONERLİK ve TEBLİĞ

Evrensel mesajlar içeren her din mesajının diğer insanlara iletilmesini hedefler ve çoğunlukla bunun, o din mensuplarınca yapılmasını ister. Ancak genel anlamda dinlerin yayılma faaliyetleriyle Misyonerlik arasında fark vardır. “Her dinin kendisini dillendirme ve yayma hakkı dinî akidenin bizzat kendi epistemik kurgusunda ve sosyal ifade boyutunda mevcuttur. Eğer din hayat, varlık ve fenomenlere mânâ giydirmenin ve o mânânın potasında varolmanın adı ise her dinî gelenek bu mânâlandırmanın diğerleri veya ötekileri tarafından da paylaşılmasını talep edebilecektir. Bu talep genellikle bir kurtarıcı söylemle meşrulaştırılıp diğerlerine veya ötekilerine sunulmaya çalışılır ki bu sunuşun adı Hıristiyanlıkta Misyonerlik, İslâm’da ise tebliğdir”¹⁶.

Misyonerlik sıradan ya da rasgele bir tebliğ faaliyeti değildir. O, Hıristiyan geleneğinden kaynaklanan belirli metotları kullanarak Hıristiyan dinî değerlerinin yayılması ve diğer insanların Hıristiyanlaştırılması için yapılan sistematik faaliyetleri ifade etmektedir. Bu bağlamda Misyonerlik, bir kurum olarak İslâm’daki tebliğ ve irşat faaliyetlerinden ayrılmaktadır.

¹⁵ Şevket Yavuz, “Kaynak, Alan ve Metot Açısından Misyonerlik ve Tebliğ Faaliyetlerinin Epistemik Çözülmesi”, s. 3.

¹⁶ Ş. Yavuz, a.g.m., s. 1.

İslâm'daki tebliğ ve irşat çabalarının temel amacı, İslâmî öğretilerin insanlara duyurulmasıdır. “*Ey Rasul! Rabbinden sana indirilene insanlara tebliğ et*” (Maide 5/67). Kur’ân, Hz. Muhammed’e, görevinin sadece duyurmak olduğunu, insanlar üzerinde zorlayıcı olmadığını, insanların inanıp inanmamalarının, Allah’la insanlar arasında bir şey olduğunu vurgulamaktadır (Ğaşiye 88/21-22).

Nitekim Müslümanlar 1400 yıllık tarihleri boyunca egemenlikleri altındaki gayr-i müslimleri, ne yapıp edip Müslümanlaştırmaya çalışmamışlardır. Eğer öyle olsaydı Müslümanların hakimiyetindeki bölgelerde gayr-i müslimler kendi dillerini ve inançlarını sürdürmezlerdi. Oysa Hıristiyan Misyonerliğinde, Matta İncil’inde (28/19-20) vurgulandığı gibi muhatap alınan kimselerin İsa Mesih’in öğrencileri yapılmaları ve vaftiz edilmeleri ya da ilk Hıristiyan Misyoner Pavlus’un vurguladığı gibi “ne yapıp edip insanların kazanılması” amaçlanmaktadır.

Pavlus Hıristiyanlaştırma yolundaki maksat ve stratejisini şöyle açıklamaktadır: “Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi davrandım. Kendim kutsal yasanın denetimi altında olmadığım halde yasa altında olanları kazanmak için onlara yasa altında imiş gibi davrandım. Yasaya sahip olmayanları kazanmak için yasaya sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüzleri kazanmak için güçsüzlerle güçsüz oldum. Ne yapıp edip bazıları kurtarmak için herkesle her şey oldum (I. Korintlulara.9/19-22).

Hıristiyanlar tarih boyunca gittikleri yörelerde hitâp ettikleri insanlara sadece Hıristiyan mesajını duyurmayı değil, onları Hıristiyanlaştırmayı hedeflemişlerdir. Hakim Hıristiyan güçler, egemenlikleri altında yaşayan farklı inanç ve kültürdeki insanları hızla asimile etmeyi, İsa’nın ve Pavlus’un kendilerine yüklediği dinî bir görev addetmişlerdir. Bu nedenle meselâ, Amerika’nın Batılı Hıristiyanlarca işgalinden yaklaşık iki yüzyıl geçmeden güneyi ve kuzeyiyle bütün kıtanın yerli inanç ve kültürleri hızla yok edilmiş, çeşitli baskılarla yöre halkları hızla Hıristiyanlaştırılmıştır. Aynı durumu Avustralya’da, Yeni Zelanda’da ve Afrika ülkelerinde görmek mümkündür.

İslâm’daki tebliğ ve davet ferdî bir görev iken Hıristiyanlık’ta bu kurumsal bir faaliyetdir. Diğer taraftan Hıristiyan Misyonerliğinin gayesi mesajı ötekilere götürmekle bitmemekte, aksine görev yeni başlamaktadır.

Hıristiyan Misyonerler Hıristiyan olmayanları, kökü dışarıda olan merkezin egemenlik alanının daha iyi, ucuz, gönül ve fizik işçileri, merkezin ve yarı merkezin saf ve ebedi tüketicileri yapmış, onları asimile ve elimine etmeyi tasdik ve teşvik etmişlerdir¹⁷.

İslâm tarih boyunca inançlara karşı saygılı ve hoşgörülü olmuştur. Kufr'ân'da insanlara iyiliği emredecek, onları kötülükten men edecek bir grubun bulunmasının önemi vurgulanır (Âl-i İmran 3/104), ayrıca dinin insanlara tebliğ edilmesinin gerekliliği üzerinde durulur (Tevbe 9/122; Nahl 16/125). Ancak dinde zorlama yoktur (Bakara 2/256) ve Peygamberlerin görevi sadece tebliğ etmektir. Herkes özgür iradesiyle istediği inancı seçmekte serbesttir. *“Ey insanlar! Size Rabbinizden gerçek geldi, artık kim yola gelirse kendisi için gelir, kim de saparsa kendi zararına sapar”* (Yunus 108) ve herkesin dini kendinedir. *“Sizin dininiz size benim dinim banadır”* (Kâfirûn 109/6). Dolayısıyla tarih boyunca İslâm ülkelerinde ve Anadolu'da çeşitli din mensupları özgürce yaşamışlardır¹⁸.

F- MİSYONERLİK ve DİYALOG

Yirminci yüzyılın başından itibaren ulus devletlerin ortaya çıkışı, yeni dünya sistemi Misyonerliğin şekli ve metodunun değişmesine yol açmıştır. Katolik kilisesini II. Vatikan Konsili'ni toplamaya iten sebeplerden biri de hiç şüphesiz bu durumdur. Gerek Hıristiyan mezheplerin kendi iç çekişmeleri ve bunların halledilmesinin zorunluluğuna dair inanç gerekse diğer din mensuplarıyla ilişkilerin yeni baştan ele alınmasına yönelik kanaatler başta Katolik Kilisesi olmak üzere bütün mezhepleri diyalog kavramına yönlendirmiştir.

Kiliseler eski Misyonerlik tarzının modern şartlarda yapılmaması gerektiği konusunda hem fikirdirler. Bununla birlikte diyalog, hiçbir zaman geleneksel Misyonerliğin sona erdirilmesi anlamına gelmemiştir. Belki diyalogun mevcudiyeti resmî bağlamda Misyonerlik faaliyetlerine yapılabilecek eleştirileri önlemeye yönelik bir stratejik anlayışın neticesidir. Zaten Kilise dinler arası diyalogu, Misyonerlik faaliyetleri için uygun bir zemin kabul etmektedir.

Katolik Kilisesi neşrettiği en son ilmihal kitabında Misyonerlikle ilgili şu tesbitlerde bulunmaktadır:

¹⁷ Ş. Yavuz, a.g.m., s. 3.

¹⁸ Ş. Gündüz, M. Aydın., Misyonerlik, İstanbul 2002, s. 14-18.

Madde 849: "Kilise, Katolik olmanın gereği olarak ve İsa Mesih'in emrine ittibaen bütün gayretiyle İncil'i bütün insanlara duyurmaya yönelmiştir.

Madde 854: Misyonerlik sabır gerektirir. Bunun için önce İncili, İsa Mesih'e inanmayanlara tebliğ etmek, sonra onlar arasında Hıristiyan cemaatler tesis etmek, daha sonra da mahalli kiliseler tesis etmek ve İncil'i, halkların kültürlerinde iyice tecessüm ettirebilmek için inculturation süreci başlatmak gerekir.

Madde 856: Misyonerlik faaliyeti, İncili kabul etmeyenlerle saygılı bir diyalogu gerektirir¹⁹.

Ancak bu, diyaloga karşı olunduğu anlamına gelmemeli, bunun şuurunda olarak diyalog faaliyetleri sürdürülmelidir. Zira diyalog süreci diyalog kurulan toplumların ve dinî geleneklerin de uygun şartlar oluştuğunda kendilerini Hıristiyanlara anlatmaları ve kendi inançlarını ifade etmeleri ortamını oluşturmaktadır. Ancak diyalog eşit şartlarda ve yetkin kişilerle yürütülmelidir.

Öte yandan Müslümanların diğer inanç sistemleriyle yüzleşmekten, onlarla karşılaşmaktan ve diyalog kurmaktan çekinecek veya korkacak hiçbir yönü yoktur.

¹⁹ Catechisme de l'eglise vatholique, Paris 1992, s.186-188.